

شیرین‌بویه؛ هم شیرین هم در مان
هفته‌نامه ی دهقان / محمد تمیم صدیقی

در ادامه‌ی معرفی محصولات مهم زراعتی افغانستان، این بار، شیرین‌بویه را به معرفی می‌گیریم.
در نخست، وضعیت شیرین‌بویه را در چند ولایت برای شما به معرفی می‌گیرم. در بخش دوم، روی اطلاعاتی در مورد این تولید
پرارزش افغانستان پرداخته‌ایم.
شیرین‌بویه در بادغیس

بادغیس در شمال غرب افغانستان موقعیت دارد و با ولایت‌های هرات، فاریاب، غور و نیز با کشور ترکمنستان هم‌مرز است.
آب و هوا در ولایت بادغیس خشک است، در زمستان برف و باران میبارد و در تابستان بادهای موسمی دارد. ولایت بادغیس به
خاطر کوهستانی بودن آن به ویژه در نواحی جنوب غرب و جنوب شرقی مناظر زیبایی طبیعی زیادی دارد. اقتصاد این ولایت
عمدتاً بر محصولات زراعتی متکی است. زراعت آن به شکل للمی بوده کمتر از وسایل و لوازم تکنیکی و مدرن در آن کار
گرفته می‌شود، حاصلات زراعتی آن عبارت‌اند از گندم، جو، جواری، نخود، زیره، کنجد، تربز، خربزه و ... می‌باشد. بادغیس
از قدیم‌الایام تا امروز به نام گدام خراسان و حوزه غربی افغانستان مشهور بوده است. جنگل‌های پسته و محصول آن در بادغیس،
منبع بزرگ عباداتی مردم و بخش عمده صادرات افغانستان را تشکیل می‌دهد. پیشه‌ی دوم مردم این دیار مالداری و تربیت
گوسفند نوع قره‌قلی است که از همین مدرک هم‌ساله گوسفند، پوست قره‌قل، پشم، کُرک و قروت به سایر ولایت‌ها و نیز به
خارج صادر می‌شود.

در کنار سایر محصولات و گیاهان طبی در این ولایت شیرین‌بویه نیز یکی از گیاهان مشهور و عمده به شمار می‌رود.

ریاست زراعت و ولایت بادغیس از وضعیت شیرین‌بویه در این ولایت خبر می‌دهد.

عبدالعظیم ساجد آمر امور زراعتی و ولایت بادغیس می‌گوید: «شیرین‌بویه یا مخ در ولایت بادغیس بشکل وحشی یا طبیعی در
مناطق با ارتفاعات بلند پیدا می‌شود؛ اما به شکل مصنوعی و زراعتی آن تا حال کار صورت نگرفته است توسط مردم کشت
نمی‌شود.»

او افزود که شیرین‌بویه در ولایت بادغیس که در ارتفاعات بلند کوهستانی وجود دارد در حدود شش هزار هکتار زمین، و در
ولسوالی‌های جوند، قادس، مقر و آب‌کمری می‌رسد.

شیرین‌بویه در بدخشان

بدخشان در زون شمال‌شرق کشور قرار دارد، یکی از ولایات کوهستانی و سرسبز بوده و با تاجیکستان، پاکستان و چین سرحد
دارد.

این ولایت دارای منابع سرشار طبیعی از جمله معادن لعل و لاجورد بوده و آبدهای تاریخی، دلالت بر قدامت آن می‌نماید.

اکثر اهالی بدخشان زراعت‌پیشه و مالدار اند، محصولات عمده زراعتی را غله‌جات مانند برنج، گندم، جو، جودر (گندم سیاه)،
جواری، ارزن و باقلی تشکیل می‌دهد.

از جمله میوه‌ها توت و چهارمغز، زردآلو، آلبالو و سیب آن مشهور است. سیب بهارک و چهارمغز سرغیلان محصولات این
ولایت است که از شهرت خوبی برخوردار است. علاوه‌تاً چهارمغز، بادام کوهی، ارچه، خنجک، شمشاد و غیره در مناطق
کوهستانی بدخشان یافت می‌شود.

مسوولان در ریاست زراعت و ولایت بدخشان می‌گویند که شیرین‌بویه در این ولایت وجود دارد اما به گونه مصنوعی و زراعتی
نیست

سید معین‌الدین، رییس زراعت و ولایت بدخشان می‌افزاید که شیرین‌بویه به گونه وحشی و طبیعی آن در ارتفاعات بلند کوهستانات
این ولایت وجود دارد و مردم به شکل زراعتی از آن استفاده می‌کند.

شیرین‌بویه در ولسوالی‌های واخان، زیرک و اشکاشم وجود دارد. تا حال به گونه تجارتي در این ولایت خرید و فروش نمی‌شود.
اما شیرین‌بویه چیست؟

شیرین‌بویه یکی از نباتات مهم طبی است که در قسمت‌های شمالی و مرکزی افغانستان می‌روید. مقدار زیاد آن به گونه وحشی و
طبیعی در ولایت‌های بدخشان، تخار، کندز، بلخ، جوزجان، فاریاب، سرپل، هرات، بامیان و بادغیس می‌روید.

شیرین‌بویه *Glycyrrhiza glabra* از جمله نبات چند ساله و علفی می‌باشد. که ارتفاع آن نظر به شرایط از یک تا دو متر نیز
می‌رسد. برگ‌های آن مرکب شانه مانند و یک عدد برگچه در نوک برگ‌ها قرار دارد. گل‌ها به رنگ‌های آبی، آبی متمایل به

ارغوانی و گاهی نیز زرد رنگ می‌باشند. میوه این گیاه پلی‌دار بوده و معمولاً در هر پلی سه تا شش عدد ریشه‌ی لوبیایی شکل
قرار دارد. ریشه‌ها و ریزوم‌های زرد رنگ با پوست قهوه‌ای و طعم شیرین می‌باشند. شیرین‌بویه انواع مختلف دارد اما نبات ذکر
شده نوع مرغوب آن است که مورد توجه مارکیت‌های جهانی و مصرف‌کننده‌گان خارجی قرار دارد.

شیرین‌بویه در بیش‌تر از مناطق جهان مخصوصاً بین عرض‌البلد ۳۰ تا ۴۵ درجه نیمکره شمالی زمین می‌روید. در کشور ما از
پراگنده‌کی وسیع برخوردار بوده و تقریباً در اکثر ولایات رشد و نمو می‌کند. ولایاتی که بیش‌تر معروف اند و در حال حاضر
مورد توجه دست‌اندرکاران جمع‌آوری، عرضه، فروش و صدور ریشه شیرین‌بویه به خارج از کشور قرار دارند ولایات بدخشان،
تخار، کندز، بلخ، جوزجان، فاریاب، سرپل، هرات، بامیان و بادغیس می‌باشند.

شیرین‌بویه طور کلی یک گیاهی نورپسند است که در طول رویش خود به هوای گرم و رطوبت متوسط نیاز دارد. شیرین‌بویه در مناطقی که میزان بارندگی سالانه‌ی ۴۰۰ تا ۱۱۶۰ میلی‌متر می‌باشد به صورت خودرو می‌روید. این گیاه در خاک‌های شنی عمیق که حاوی ترکیبات کلسیمی باشند. به خوبی رشد کرده و PH مناسب خاک برای این گیاه ۵/۵ تا ۸/۲ ذکر گردیده است. شیرین‌بویه را فابریکه‌های بزرگ به شکل اکستری، پودر، تینچر، کامپوند ساخته و در معرض استفاده‌ی مردم قرار می‌دهند. ترکیب کیمیایی شیرین‌بویه:

عبارت از گلوکوز، سکروز، امیدون، سپارازین، مواد البومینی و غیره می‌باشد. مواد مؤثر آن گلسرین است که سبب شیرینی ذایقه آن می‌گردد. رنگ شیرین‌بویه، نسواری، خاکستری و زرد است.

استفاده شیرین‌بویه در صنعت:

کارخانجات سگرت‌سازی محلول آن را برای خوشبو ساختن طعم آن به کار می‌برند. شیرین‌بویه را برای معالجه آنژین، برانشیت، قبضیت، رفع اختلالات مثانه، رفع ورم چشم و غیره به کار می‌برند.

شیرین‌بویه اگر ۵۰ گرم بیخ شیرین‌بویه بعد از پارچه کردن در یک لیتر آب جوش داده شده بعد از دوازده ساعت تر کردن از صافه کشیده شود، جوشانده مذکور اگر در مواقع عفونت‌های گلو، آنژین، برانشیت، گرفته‌گی حنجره و صدا نوشیده شود خیلی مؤثر است. برای رفع خونریزی بیره‌ها توسط جوشانده ۲۰ درصد ریشه خشک آن را روز دو مرتبه در دهن مضمضه شود مفید واقع می‌گردد.

طریق ساختن پودر شیرین‌بویه:

بیخ شیرین‌بویه را قسم تریشه‌های کوچک در آورده و توسط داش برقی خشک می‌کنند و بعد توسط آسیای برقی پودر آن را بدست می‌آرند که این تکامل آنقدر دشوار نبوده ایجاب مصرف زیاد را نمی‌نماید.

(برگرفته شده از کتاب طلا خود رو مولف حیات الله یوسفی)